

Naujos tyrimų atodangos Kristijono Donelaičio lauke ir prakalbinta Antika

Skirmantė Biržietienė

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas
Vilnius University Kaunas Faculty
Muitinės g. 8, LT-44280 Kaunas, Lietuva
E. paštas skirmante.birzietiene@knf.vu.lt
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3661-2100>
<https://ror.org/03nadee84>

Moksliniai interesai: klasikinė filologija, antikinė literatūra, klasikinė retorika, reklamos ir paveikiųjų diskursų retorika
Research interests: Classical philology, Antiquity, Classical rhetoric, Rhetoric of advertising and persuasive discourse

Dalia Dilytė. *Kristijono Donelaičio kūrybos ir jos sklaidos atodangos: monografija*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2023.

Dalia Dilytė. *Antikos prakalbinimas: monografija*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2024.

Dalia Dilytė – viena ryškiausių klasikinės filologijos mokslininkių Lietuvoje. Jos veiklos sritys – vertimas, lotynų ir senoji graikų kalbos, antikinės kultūros ir senosios lietuvių literatūros tyrimai, aktyvus Antikos populiarinimo darbas. Mokslininkė šį birželį sulaukė garbingo aštuoniasdešimtojo gimtadienio. Jį pasitiko nemažu knygų kraičiu: 2023 metais pasirodžiusiomis knygomis *Kristijono Donelaičio kūrybos ir jos sklaidos atodangos* bei *Senovės Graikijos išminčiai*¹ ir naujausia monografija *Antikos prakalbinimas*. Trumpai norėčiau pristatyti filologų bendruomenei aktualias mokslines monografijas. Abi monografijas jungia dėmesys sklaidos svarbos akcentavimui, įdėmus įsiskaitymas į tiriamą tekstą, kruopšti medžiagos atranka, platus kontekstų laukas, autorei būdingas vaizdingas rašymo stilius.

Monografija *Kristijono Donelaičio kūrybos ir jos sklaidos atodangos* susumuoja D. Dilytės indėlį į Donelaičio tyrimus. Kristijonas Donelaitis nuolat aktualus. Jis seniai peržengęs Lietuvos kultūrinės ribas, pripažintas pasaulinio paveldo dalimi. Lietuvių literatūrai jis lyg Homeras – ne tik dėl bendros meninės epo tradicijos, bet ir todėl, kad pirmojo

¹ Antikinės filosofijos populiarinimo knyga buvo įtraukta į Metų knygos rinkimus paauglių kategorijoje. Žr. Metų knygos rinkimai 2023. *Lnb.lt*. Prieiga: <https://skaitymometai.lnb.lt/index.php?1171919561>.

lietuvių literatūros grožinio kūrinio autorius savo tobulumu ir svarba niekada nebuvo pralenktas, pirmas ir pagrindinis. Kristijono Donelaičio tyrinėjimai taip pat nenutrūksta: poeto vertę tik patvirtina tai, kad šiame nuolatiname darbe nudžiugina nauji atradimai, kurie pagrindžia poeto aktualumą.

Dalios Dilytės įdirbis donelaitikos lauke nėra matuojamas nesuskaičiuojamais tomiais. Jis ribojasi dviem monografijomis, straipsniais periodinio leidinio *Senoji Lietuvos literatūra* tomuose ir pluoštu publikacijų mokslinėje, kultūrinėje ir plačiojoje spaudoje². Mokslininkės tyrimai šiame lauke nukreipti į K. Donelaičio santykio su Antikos tradicija atskleidimą. Šis santykis identifiukuotas ir pateikiamas kaip aksioma, jis tvirtinamas kiekvienam jau nuo mokyklos suolo, tačiau tvirtai įrodomas, plačiai aptariamasis tik D. Dilytės monografijose *Kristijonas Donelaitis ir Antika* (2005) bei *Kristijono Donelaičio pasakėčios* (2014). Čia ne tik atskleistas tiesioginis ryšys su didaktinio ir herojinio epo tradicija, K. Donelaičio originalumas Europos pasakėčios kontekste, išnarstyta hegzametras, bet ir akivaizdžiai pagrįstos nuodugnios sąsajos su antikinės filosofijos, retorikos idėjomis. Antika – pagrindinė tyrėjos išarta vaga. Naujojoje studijoje *Kristijono Donelaičio kūrybos ir jos sklaidos atodangos* pakasinėjama „po gretutinius sluoksnius“ (Dilytė, 2023, p. 3), kurie prideda naujų štrichų kompleksiniam poeto paveikslui.

Pateikta studija sudaryta iš dviejų dalių ir apibendrinimo „Vienovės galia“. Būtinai paminėtinas platus literatūros ir šaltinių sąrašas, kuris, kaip ir įprasta, pateiktas studijos pabaigoje, tačiau įdėmiai perskaitytinas, nes parodo autorės puikų pasirėngimą, žinojimą ir nuolatinį tyrimo srities sekimą, žinių atnaujinimą.

Pirmojoje dalyje – „Keli Donelaičio kūrybos klausimai“ – žvilgsnis kreipiamas į pagrindinius K. Donelaičio kūrybos klodus ir naujai pažvelgiama į tam tikrus nusistovėjusius teiginius ir tų teiginių gavimo problematiką. Naujų bruožų įgyja *Metų* autoriaus vaizdinys, kai jis įvertinamas tik remiantis pačia poema ir atsisakius tiesioginės projekcijos į realų poetą, į jo gyvenimišką socialinę, etinę padėtį. Paaiškėja ir tvirtai citatomis įrodoma, kad *Metų* autorius nebuvo nei toks inertiškas, nei pasyvus, kaip neretai buvo kaltinamas remiantis ne poemos tekstu, o išlikusiais K. Donelaičio egodokumentikos šaltiniais. Šios dalies skyrius „Kai vyžos buvo ginklai“ kaip tik išryškina būrų aktyvumą, nepaklusimą valdžios sprendimams, kolonizacijos politikai. Įtaigiai atskleidžiama lietuvininkų išmintis: suvokdami savo galias, jie renka vidinį pasipriešinimą, taip pat *viežlybumą* – savo tautinį etinį idealą, kompleksiskumu primenantį romėniškąją *virtutem*. Šio skyriaus išvadose pateikiama keletas įdomybių, sugretinimų iš *Metų* leidybos peripetijų, kurios gražiai papildo maištingosios, herojiškos³ dvasios poemos paveikslą.

Du šios dalies skyriai – trumpesnis „Kas tas plonis?“ ir platesnis „Metų šventės“ – labai įtraukiantys, įdomūs ir įtikinantys, nors, atrodo, tiriamas vien leksinis poemos lygmuo.

² Būtina paminėti mokslininkės plačią šviečiamąją veiklą, nuolat nešančią žinių visiems ir kiekvienam ne tik apie svarbiausią D. Dilytės mokslinių interesų sritį – Antiką, bet ir apie K. Donelaitį, ypač nesuskaičiuojamus susitikimus su skaitytojais poeto jubiliejiniais 2014 metais. Vienas įvyko ir Vilniaus universiteto Kauno fakultete, šiek tiek apie tai žr. Biržietienė (2014).

³ *Metai* vėl „mokykliškai“ priskiriami didaktinio epo sričiai, kuri poemos parašymo laiku buvo „madinga“, tačiau K. Donelaičio talentas, išsilavinimas, pasak D. Dilytės, ir S. Daukanto „aukso plunksna“ (žr. Dilytė, 2005, p. 202) poemai suteikė herojiškumo.

Beveik detektyviškai išaiškinamas mažai žinomas „plonis“ ir sykiu pastebima dar viena poemos autoriaus talento briauna – subtili ironija. „Švenčių“ dalyje per gausias poemos tekstines nuorodas, citatas skaitytojas tyrėjos įtraukiamas į dinamišką, judrų, ne iliustruojantį, o veikiančią poemos metų laikų paveikslą, kuriame beveik gyvai gali pajusti Dievo nustatytą gamtos vidinį ritmą, sukantį Laiko ir Egzistencijos ratą (Dilytė, 2023, p. 27), kuris kasdien švenčiamas žmogaus viduje.

Ketvirtasis dalies skyrius „Biblijos aidai pasakėčiose“ naujais aspektais papildo D. Dilytės monografiją *Kristijono Donelaičio pasakėčios* (2014). Jame imamasi nuosekliau panagrinėti Biblijos atgarsius K. Donelaičio pasakėčiose, nurodyti citatas, reminiscencijas, aliuzijas ir asociacijas, t. y. užsibrėžiamas tikslas atidengti kelis sluoksnius: nuo konkrečių citatų iki asociatyvinio lygmens. Kaip pavyksta įvykdyti šį sumanymą? Iš šešių pasakėčių keturiose randama sąsajų su Šventuoju Raštu, keturių pasakėčių moralams pritaikyta Biblijos išmintis, o tai tiesioginė nuoroda į autoriaus kaip dvasinio savo žmonių vadovo priedermes.

„Lietuviški ir prancūziški metai“ – skyrius, gretinantis K. Donelaičio *Metus* ir Jeano François de Saint-Lambert'o poemą *Metų laikai* (*Les saisons*, 1769). XVIII a. antikinių žemdirbiškųjų, gamtiškųjų poemų adaptacijos buvo dažnos, iš dalies ir K. Donelaičio *Metai* priklauso šiam literatūriniam srautui, tačiau plačiau tyrinėtos yra tik lietuviškosios poemos panašumai su anglo Jameso Thomsono poema *The Seasons* (Thomson, 1735). Šiame skyriuje žvelgiama į prancūziškąją poemą, kuri buvo garsi ir galimai žinoma K. Donelaičiui. Kartu tai galimybė palyginti XVIII a. lietuvių ir prancūzų valstiečio pasaulį. Skyriuje kiekvienas, kuriam dėl kalbos nemokėjimo J. Saint-Lambert'o poema neprieinama, detaliam susipažinimui su poemos turiniu, per gausias citatas galės palyginti poemų panašumus ir skirtumus, įvertins kiekvieno poeto nuostatas ir galimus būtent lietuvių K. Donelaičio pranašumus.

Antroji studijos dalis „Keli K. Donelaičio kūrybos sklaidos dėmenys“ yra skirta plačiai poeto kūrybos sklaidai. Šis procesas prasidėjo vos tik 1818 m. buvo publikuota K. Donelaičio poema: jau XIX a. ji sulaukė trijų vertimų į vokiečių kalbą, o iš viso poema yra prieinama penkiolika kalbų (Dilytė, 2023, p. 49). Nuoseklus poeto kūrybos recepcijos tyrimas būtų svarbi donelaitikos dalis. Šioje dalyje studijos autorė pirmiausia išryškina, kad K. Donelaitis beveik kaip Homeras turėjęs sekėjų, imitavusių jo kūrybą, ir vienas jų – žymus kalbininkas Juozas Balčikonis, kuris, prisidengęs slapyvardžiu, 1927 m. laikraštyje *Lietuvis* paskelbė neva Tolminkiemyje atrastą iki tol nežinotą K. Donelaičio pasakėčią „Perkūnas šunų karalystėje“. Apie vaisingą įsivaizduojamą K. Donelaičio ir J. Balčikonio susitikimą ir kalbama šios dalies pirmajame skyriuje. Publikuojamas pasakėčios tekstas, sprendžiamas autorystės klausimas, tekstų sugretinimo būdu atkreipiamas dėmesys į išradingai perimtus donelaitiškos poetikos ypatumus ir šios konkrečios pasakėčios eilėdaros originalumą. Antikinės literatūros ir epo išmanymas autorei leidžia pateikti svarių išvalgų ir savitai išspręsti „Perkūno šunų karalystėje“ žanro klausimą, taip pat susieti šį tekstą su J. Balčikonio gyvenamojo laikotarpio kontekstais, kurie patvirtina teksto priskyrimą Lietuvoje beveik nežinomam satyriniam epiui. Nors aš, pirmiausia dėl apimties, pavadinau šį tekstą greičiau satyra, turėdama omenyje romėnų satyros, pvz., Horacijaus, taip

pat hegzametu sukurtus tekstus. Žinoma, pateikti epinio stiliaus bruožai, kuriuos puikiai iliustruoja gretinimas su Homero poemomis, galėtų tapti atrama polemikai dėl žanro.

Kitame skyriuje atkreipiamas dėmesys į tarpukario Lietuvoje dirbusių šveicarų filologų būrelio narį Praną Brenderį (Franz Brender), kalbininką, lietuvių rašomosios kalbos žodyno bendradarbį ir aktyvų lotynų kalbos populiarintoją, dėstytoją, profesorių Lietuvos universitete, išvertusį į lotynų kalbą „Tautišką giesmę“ ir, pasirodo, K. Donelaičio „Lapės ir gandro česnį“. Jis taip pat tyrinėjo lietuvišką metriką, buvo paskelbęs dvi publikacijas apie K. Donelaičio hegzametro ypatumus lietuvių ir vokiečių kalba. Skyriuje „Lotyniškos lapės ir gandro vaisės“ D. Dilytė kruopščiai išanalizuoja minėtą vertimą atkreipdama dėmesį į svarbius aspektus: atskleidžia P. Brenderio vertimo santykį su kitomis šio siužeto pasakėčiomis, apžvelgia eilėdarą, kalbėsenos bruožus. Akivaizdžiai, pirmiausia cituojant ir gretinant, ateinama prie išvados, kad „tai yra iš tiesų labai geras vertimas“ (Dilytė, 2023, p. 74). Dar svarbu, kad kiekvienas skaitytojas gali tai patikrinti pats: skyriuje skelbiamas vertimas, kuris iki tol buvo publikuotas tik kartą, 1936 metais žurnale *Vairas*, ir dabar nėra taip lengvai skaitytojui surandamas⁴.

Žymių K. Donelaičio sklaidai skirtą dalį sudaro *Metų* vertimų į rusų kalbą aptarimas. K. Donelaičio kūryba yra išversta į daugiau nei dešimt įvairių kalbų, tačiau šie vertimai labai menkai tyrinėti. Trys esami vertimai į rusų kalbą, nors dėl nuolat besiklostančių sudėtingų geopolitinių santykių su Rusija, atrodytų, nėra aktualūs ir juos minėti net reikia drąsos, tikrai galėtų būti K. Donelaičio vertimų ir poeto recepcijos platesnio tyrimo pradžia. D. Dilytės pateiktas vertimų tyrimas remiasi ne jų gretinimu, vieno ar kito priklausomybės, sekimo įrodinėjimu, bet siekimu pažvelgti į epo vertimo ypatumus, siejant K. Donelaičio *Metų* vertimus su bendraisiais epinių poemų, pirmiausia, antikinų, ypač Homero, epų vertimo specifika: metrikos, epinių formulių vertimo klausimai, K. Donelaičio kalbėsenos, leksinių ypatumų, raiškos perteikimas, vertėjų įsigilinimas į teksto poetinį pasaulį. Sėkmingiausias, autorės nuomone, galėjo būti Viačeslavo Ivanovo XX a. pradžioje pradėtas vertimas, bet jis apsiribojo tik apie 200 eilučių fragmentu iš „Pavasario linksmybių“. Iš pilnų vertimų metrinės *Metų* ypatybes geriau perteikia ir labiau pavykęs XX a. viduryje atliktas Davido Brodskio K. Donelaičio *Metų* vertimas. Abu vertimai suprantamai perteikia bendrąsias *Metų* temas, išlaikyti akivaizdūs raiškos elementai, bet subtilesni, su europine epine tradicija susiję niuansai ne visada pastebėti, pritrūkę šios srities žinių.

Studijos apimtis – nemaža, jai būdinga ne tiek puslapių gausa, kiek koncentruota mintis. Knygos sudarymo principas – mozaikiškas, tačiau pateikti tyrimai nėra fragmentiški. Jie ne tik nušviečia netyrinėtus arba mažai tyrinėtus aspektus, bet ir pateikia pilnesnį D. Dilytės kaip K. Donelaičio tyrėjos spektrą, atskleidžia jos taikomą metodą, kai pirmiausia remiamasi labai geru teksto išmanymu; jį pavadinčiau „įdėmiuoju skaitymu“, kurio šiuolaikiniam nuolat trikdžiamam, fragmentuotai pasaulį pažįstančiam skaitytojui ir net tyrėjui taip trūksta. Mokslininkė per leksinį lygmenį, gretinimą, gausų citatų pasitelkimą,

⁴ Nors *Vairas* yra įtrauktas į ePaveldo (<https://www.epaveldas.lt/main>) archyvus, visas turinys nėra lengvai prieinamas.

visų galimų sąsajų atskleidimą veda savo adresatą prie svarių ir logiškai išplaukiančių išvadų. Parašytas tekstas aiškiai, vengiant nereikalingo, sunkinančio moksliskumo, įtraukiant skaitytoją į paieškas, ir kartais net virsta detektyvu, nes išaiškinami iki tol kitaip traktuoti dalykai. Knyga tikrai vertinga ir K. Donelaičio specialistams, ir mokytojams, ir kiekvienam, kuris domisi K. Donelaičio kūryba.

Reikšminga ir tik ką pasirodžiusi monografija *Antikos prakalbinimas* (2024). Ir tai nėra tuščia garbingų autorių knygų pristatymams būdinga retorika: knygoje, kaip ypač šiuolaikinėse studijose pasitaiko retai, kiekvienas sakinytis itin prasmingas, neįtikėtinais turiningas. Tekstas ir suteikia žinių, parodo tyrimo nuoseklumo pavyzdį, ir pateikia įžvalgių patyrusios autorės vertinimų. Užsibrėžta tikrai drąsiai – išnagrinėti antikinio paveldo vertimo į lietuvių kalbą darbą. Antika – europinės kultūros šaknys, jos idėjos maitina mūsų kultūrą iki šių dienų. Vis dėlto tas idėjas perprasti šiuolaikiniam žmogui be antikinių tekstų vertimų neįmanoma. Taigi lietuviškai prakalbinta Antika – didelis lietuvių turtas, o žmonės, pasiryžę nelengvam „prakalbinimo“ darbui, verti dėmesio. Kartu su D. Dilyte norisi pasidžiaugti, „kad gimtąja kalba jau skaitome visus svarbiausius Senovės graikų ir romėnų autorių kūrinius“ (Dilytė, 2024, p. 7). Kadangi antikinių tekstų vertimų turime jau nemažai, tikrai stebino sumanymo drąsa. Tiesa, autorė jau buvo pramynusi pirmuosius takelius vertimo kritikos lauke rašydama vadovėlį *Antikinė literatūra*⁵, tyrinėdama K. Donelaičio kūrybą, taip pat paskelbdama nemažai publikacijų mokslinėje, specializuotoje ir kultūrinėje periodikoje, bendradarbiaudama Lietuvos literatūros vertėjų sąjungoje. Vertimo darbas jos pačios nuveiktas nemažas, lietuviškai prakalbinti Tacitas, Seneka, Tibulas, Ciceronas. Monografijoje bandoma pradėti nuo antikinio paveldo vertimo pradžią pradžios, taip prisidedant ir prie vertimo į lietuvių kalbą istorijos rašymo. Knygos skaitytojų laukia dvi plačios dalys apie pasakėčių ir epo vertimus, trys trumpesni skyreliai, skirti probleminiams antikinio paveldo vertimo klausimams (knygos struktūroje jie galėjo susijungti į trečiąją dalį) ir trumpas apibendrinimas *Ad summam*, kurį privaloma perskaityti kiekvienam, kuris domisi vertimu, ar vertėjui, nebūtinai siekiančiam prakalbinti Antiką.

Pirmoji dalis „Antikinių pasakėčių žingsniai Lietuvoje“ papildoma naujausius D. Dilytės pasakėčių tyrimus ir pateikia pilną antikinių pasakėčių recepcijos Lietuvoje vaizdą: nuo pirmojo Jono Šulco dešimties ezopinių pasakėčių vertimo, Liudviko Rėzos Aisopo, Simono Daukanto Fedro iki šiuolaikinius vertimo standartus kuriančių Leono Valkūno Aisopo ir Fedro vertimų. Pažymėtina, kad tai ne diachronika, vertimų istorijos puslapiai, nors ir šie aspektai būtų nepaprastai vertingi. Autorė pateikia nuoseklų ir labai kvalifikuotą kritinį teksto vertinimą, sugretindama jį su originalu, palygindama su kitais vertimais. Kiekvienas vertimas tiriamas pagal vieną schemą: įžanginės pastabos, verstinio leidinio apibūdinimas ir originalo pristatymas; pasakojamosios dalies vertimo ypatumų aptarimas; moralo, kuris yra pasakėčios žanro būdingas elementas, vertimas; originalo realiųjų atspindėjimas ir kultūrinė adaptacija; vertimo trūkumai; apibendrinimas. Aptariamieji konkretiems vertimams aktualūs klausimai, pvz., J. Šulco ir L. Rėzos originalo problema ar L. Valkūno vertimo

⁵ Pirmoji originalaus, lietuviško vadovėlio *Antikinė literatūra* laida pasirodė 1998 metais. Jame jau aptarti svarbiausių antikinių autorių Homero, Vergilijaus vertimai. Norisi akcentuoti, kad monografijoje *Antikos prakalbinimas* nebekartojami jau publikuoti teiginiai, nebetiriami jau tyrinėti aspektai.

principai, sprendimai, susiję su Fedro eilėdaros išlaikymu. Šiuo atveju skaitytojo laukia ir netikėtas atradimas: D. Dilytei pavyko nustatyti J. Šulco, kurio leidimas reikšmingas ir kaip pirmasis grožinės literatūros vertimas į lietuvių kalbą, ezopinių pasakėčių originalą, paties vertėjo nenurodytą ir iki šiol nežinotą.

Antroji dalis „Epų balsai“ pažindina su antikinio epo atėjimu į lietuvių kultūrą. Epo vertimas – sudėtingas, kiekvienos tautos kultūrinę brandą žymintis veiksmas. Tarpukariu jaunos Lietuvos valstybės intelektualai gerai suprato šią kultūrinę misiją ir taip, prieš šiek tiek daugiau nei šimtą metų, gydytojo iš Jonavos Jeronimo Ralio lietuviškai buvo prakalbintas Homeras. Leidimas palydėtas Juozo Tumo Vaižganto straipsniu, kuriame plačiai pristatytas pirmasis Vakarų literatūros autorius Homeras ir jo poemos (Dilytė, 2024, p. 119–120). D. Dilytė monografijoje aptaria abu J. Ralio *Odisėjos* leidimus, įdėmiai išanalizuoja, kaip vertėjas sprendžia hegzometro pritaikymo, epinių formulių, epitetų, ilgųjų žodžių, senų ir retų žodžių vertimo ir kitas epo poetikos problemas. Atkreipiamas dėmesys ir į vertimo trūkumus, sunkumus. Visi teiginiai pagrindžiami gausiais pavyzdžiais. Nors nekyla abejonių, kad vertėjas, beje, būdamas ne humanitaras, o gydytojas, susidūrė su daugeliu sunkumų, tyrimo autorė entuziastingai apibendrina, kad „neužželiamą Homero vertimo principų taką pramynęs Jeronimas Ralys yra nusipelnęs neišsenkamos ir amžinos lietuvių pagarbos“ (Dilytė, 2024, p. 158). Šią knygos dalį pratęsia kitos Homero poemos, *Iliada*, atėjimo į lietuvių kultūrą peripetijos, pateiktos skyriuje intriguojančiu pavadinimu „Viena *Iliada* ar dvi?“. Pati D. Dilytė vadovėlyje *Antikinė literatūra* yra trumpai aptarusi šį klausimą ir reziūmavusi, kad turime po du tiek *Odisėjos*, tiek *Iliados* variantus lietuviškai (plačiau žr. Dilytė, 1998, p. 60). Šįkart, nauju žvilgsniu įvertinusi ir vėl pateikdama daug lyginamųjų pavyzdžių, autorė veda prie gana griežtos išvados, kad vėlyviausias Antano Dambrausko vertimas vis dėlto nėra savarankiškas ir originalus, bet itin remiasi pirmuoju, vertėjų grupės atliktu vertimu, kurio redaktorius ir buvęs A. Dambrauskas. Trečiojo skyriaus dėmesio centre – lotyniškojo epo vertimas. Autorė aptaria tris Vergilijaus *Georgikų* vertimus į lietuvių kalbą. Aptarusi Antano Dambrausko, Antano Rukšos ir Alfonso Nykos-Niliūno vertimų sėkmes ir sunkumus, autorė palygina kultūrinių realiųjų adaptacijos momentus visuose trijuose variantuose ir apibendrindama teikia visiems trims vertėjams pavykusių vietų pavyzdžius. Metaforizuotai įvardijamas kiekvieno *Georgikų* varianto įspūdis: A. Dambrausko paprastumas, A. Rukšos vaizdingumas, A. Nykos-Niliūno klasikinis skaidrumas (Dilytė, 2024, p. 227).

Knygos paskutinįją dalį sudaro trys trumpesnieji skyreliai, kurie ypač aktualūs galėtų būti tiems, kurie domisi specifinėmis vertimo problemomis, ir tikrai pravartūs vertėjams. „Plauto žodžių žaismo atspindžiai“ susitelkia į komedijos specifiką. Žodžių žaismo, kuris dažnoje komedijoje tampa komiškumo nešėju ir todėl verčiant pageidautinas jo perteikimas, klausimai nagrinėjami kaip pavyzdį pasitelkiant trijų vertėjų atliktus romėnų komediografo Plauto vertimus: Antano Dambrausko išverstą *Karių pagyrūną*, Aleksio Churgino *Dvynius* ir Jono Dumčiaus *Amfitrijoną*. Siekiama iširti kalambūrų ir atskirų garsų ar jų junginių pakartojimų vertimus (Dilytė, 2024, p. 231). Skyrelis „Lotyniškojo periodo vertimo klausimai“ bus svarbus ne tik vertėjams, dirbantiems su klasikinės prozos vertimais, bet ir besidomintiems retorika, nes čia aktualizuojama periodo teorija. Praktinėje

dalyje – žymiausio romėnų oratoriaus Marko Tulijaus Cicerono ir istoriko Tito Livijaus periodų vertimo tyrimas. Ypač intriguoja trečiasis skyrelis „Svetimžodžiai“, kuriame autorė kritiškai pažvelgia ir į šią problemą savo pačios Senekos vertimuose, „ištaiso“ pati save. D. Dilytė siekia panagrinėti patį svetimžodžių vartojimo reiškinį, todėl šiame skyriuje vertėjų pavardės dažniausiai nėra akcentuojamos (Dilytė, 2024, p. 266). Aptarus graikiškus bei lotyniškus skolinius ir graikiškų, ir lotyniškų kūrinių vertimuose, išvadose suformuluojamos taisyklės, kaip elgtis šiuolaikiniam vertėjui, į gimtąją kalbą verčiančiam antikinį paveldą, kad jis skambėtų aktualiai, suprantamai, tačiau vis dėlto neprarastų ryšio su autoriumi apaugdamas šiuolaikiniais tarptautiniais žodžiais ar kasdienybėje vartojamais svetimžodžiais.

Apžvelgus monografiją *Antikos prakalbinimas*, norisi pabrėžti jos neabejotiną svarbą Lietuvos vertimo tyrinėjimams, kurių tikrai nėra gausu. Knyga taip pat būtų labai naudinga praktikams, vertėjams, pirmiausia, žinoma, antikinių tekstų, tačiau ir visiems kitiems. Dėl gana plačių įžanginių dalių, teorinių pasvarstymų ir literatūros bei vertimo istorijos diskursų ji aktuali ir antikos paveldo, taip pat jos recepcijos tyrėjams, literatūrologams, retorikos specialistams, mokytojams, humanitarinių sričių studentams.

Literatūra

Biržietienė, 2014. Kristijono Donelaičio metams skirtas seminaras. *knf.vu.lt*, 2014 04 04. Prieiga: <<https://www.knf.vu.lt/aktualijos/75-studiju-naujienos/1169-kristijono-donelaicio-metams-skirtas-seminaras>> [Žiūr. 2024 07 10].

Dilytė, D., 1998. *Antikinė literatūra*. Vilnius: „Jošara“.

Dilytė, D., 2005. *Kristijonas Donelaitis ir Antika*: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Dilytė, D., 2023. *Kristijono Donelaičio kūrybos ir jos sklaidos atodangos*: monografija. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

Dilytė, D., 2023. *Senovės Graikijos išminčiai*. Vilnius: „Sofoklis“.

Dilytė, D., 2024. *Antikos prakalbinimas: monografija*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

Metų knygos rinkimai 2023. *Lnb.lt*. Prieiga: <<https://skaitymometai.lnb.lt/index.php?1171919561>> [Žiūr. 2024 08 26].

Thomson, J., 1735. *The four seasons, and other poems*. London: printed for J. Millan, near Scotland-Yard, White-Hall; and A. Millar, in the Strand.